

UOT: 339.9
JEL:H77

ƏLIBABAYEVA S. A.
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin (UNEC) magistri

AZƏRBAYCAN VƏ İTALİYA RESPUBLİKALARININ İQTİSADI-TİCARƏT ƏLAQƏLƏRİNİN MÜASİR VƏZİYYƏTİ

Xülasə

Tədqiqatın məqsədi: Azərbaycan və İtaliya respublikalarının iqtisadi-ticarət əlaqələrinin təkmilləşdirilməsi istiqamətləri haqqında tövsiyələrin hazırlanmasıdır.

Tədqiqatın metodologiyası: induksiya, deduksiya, analiz, sintez

Tədqiqatın nəticələri: Azərbaycan Respublikasının ticarət əlaqələrinin genişləndirilməsində və dərinləşdirilməsində ölkənin bir çox beynəlxalq ticarət təşkilatlarında iştirakı, regional iqtisadi-ticarət əməkdaşlığına qoşulması, ayrı-ayrı ölkələr, xüsusi ilə də İtaliya kimi inkişaf etmiş ölkələr ilə bağlanmış ticarət müqavilələri müstəsna əhəmiyyət kəsb edir.

Açar sözlər: *İtaliya, Azərbaycan, ticarət, iqtisadiyyat*

GİRİŞ

Ölkədə aparılan islahatlar kompleksinin hədəflədiyi mühüm məqsədlərdən biri ixracatın strukturunun müasirləşdirilməsi, ixrac prosesinin artan şəkildə gedişi və dayanıqlığının təminatıdır. Tədqiqatlardan məlum olur ki, ölkəmizin ümumilikdə xarici ticarətinin tərəqqisinə mənfi təsir göstərən ilkin amillər cərgəsində əsasən, dünya təsərrüfatı ilə iqtisadi münasibətlərin zəif olmasını, iqtisadi əməkdaşlıq formalarının lazımı şəkildə diversifikasiya olunmamasını, iqtisadiyyatın ümumi strukturunda hasilat sənayesinin xüsusi çəkisinin yüksək olması və aqrar sahənin investisiya tələbatının tam ödənilməməsini göstərmək olar.

Xarici ölkələrlə iqtisadi əməkdaşlıq Azərbaycanın milli iqtisadiyyatının çoxşaxəli tərəqqisini təmin etmək üçün böyük üstünlüklər verir. Bu səbəbdən ölkəmizin milli iqtisadiyyatının təşəkkül etməsi şəraitində xarici ölkələrlə qarşılıqlı iqtisadi münasibətlər və onların inkişafı xüsusi əhəmiyyət daşıyır. [1] Azərbaycan dövləti son dövrlər müxtəlif ölkələrlə ikitərəfli əlaqələrin inkişafına xüsusi əhəmiyyət verir. Artıq bu sahədə müsbət nəticələr alınıb, qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığın genişləndirilməsi üçün yeni istiqamətlər müəyyən edilmişdir. Prezident İlham Əliyevin xarici dövlətlərə səfərləri, o cümlədən Azərbaycanın və tərəfdaş ölkələrin müxtəlif səviyyəli nümayəndə heyətlərinin qarşılıqlı görüşləri bu işə güclü stimül vermişdir.

Azərbaycan Respublikasının xarici iqtisadi – ticarət əlaqələrinin müasir vəziyyətinin tədqiqi

Azərbaycan bütün xarici ölkələr ilə ticarət-iqtisadi əlaqələrə sahibdir. Ancaq istehsal edilən məhsulların rəqabət qabiliyyətinin dünya bazarlarında aşağı olmasına görə, müasir dövrdə respublika əsasən xammal ixrac edir. Son zamanlarda xarici ölkələr arasında iqtisadi integrasiya güclənmişdir. Bütün ölkələrin iqtisadiyyatının tərəqqisi milli sərhədlərdən çıxaraq dünya iqtisadiyyatına qovuşur. Elə edilməlidir ki, ölkə dünya əmək bölgüsündə hazır məhsulla daha çox təmsil edilsin. Sənaye cəhətdən tərəqqi etmiş ölkələr dünya bazarına əsasən hazır məhsul, müasir texnologiya, daha çox elmtutumlu məhsullar çıxarır. Həmin texnologiyaları əldə edən ölkələr isə tez müddətdə onu tətbiq edərək, milli iqtisadiyyatın formalaşdırılması və inkişafını intensivləşdirirlər. Azərbaycanın idxal və ixrac balansının analizindən məlum olur ki, ölkəyə Avstraliya, Belçika, Bolqarıstan, Çin, Çexiya, Fransa, Almaniya, Macarıstan, İran, İsrail, Cənubi Koreya, Polşa, İsveçrə, Suriya, Türkiyə, Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, Böyük Britaniya, ABŞ kimi güclü təkmilləşmiş ölkələrdən texniki tərəqqinin əsasını təşkil edən sənaye sahələrinin məhsulları ilə yanaşı, Azərbaycanda inkişafı və istehsalı üçün bütün imkanlar və amillər olan sənaye və kənd təsərrüfatı məhsulları da gətirirlər. Sadalanan ölkələrdən Azərbaycana ət, süd məhsulları, quş əti, çay, düyü, günəbaxan yağı, tünd spirtli içkilər, üzüm, alma, armud, kolbasa,

qənnadı məmulatları, meyvə-tərəvəz şirələri, siqaretlər, makaron məmulatları, mineral sular, bir sıra tərəvəzlər, xalça və xalça məmulatları, elektrik cihazları, telefon aparatları, ayaqqabı, pambıq parçalar, kauçuk və rezin məmulatları, elektrik naqilləri və kabellər, boyalar və s. gətirilir. Bu məhsulların istehsalı üçün ölkəmizdə bütün imkanlar və amillər vardır. Həmin məhsulların istehsalı uzaq məsafələrdən səmərəsiz yükdaşımaların qarşısını alar, istehsalın səmərəliliyinin artmasını təmin edər, sosial geriliyi azaldar.

Son 15 ildə ölkəmizin iqtisadi potensialının artması, həyata keçirilən diversifikasiya siyasəti, modern texnologiyalara əsaslanan və rəqabətqabiliyyətli məhsul istehsal edən yüzlərlə müəssisənin fəaliyyətə başlaması sözsüz ki, ölkəmizin xarici iqtisadi əlaqələrində də müsbət meyillərə stimül verib. Nəticədə, xarici iqtisadi əlaqələrin coğrafiyası genişləniib, ticarətin əmtəə strukturu inkişaf edib. Həmin dövrdə ölkə iqtisadiyyatına 230 milyard dollardan artıq investisiya qoyulub, xarici investisiyanın həcmi isə 107,2 milyard dollar olub.

Əlverişli coğrafi mövqeyi olan ölkəmizin tranzit potensialının reallaşdırılması dövlətin iqtisadi diversifikasiya siyasətində xüsusi mövqe tutur. Ölkəmizin nəqliyyat infrastrukturunun müasir dünya standartlarına müvafiq olması, tranzit potensialının daha da artırılması ilə əlaqədar görülməli tədbirlər və global miqyaslı təşəbbüslər ölkəmizin sosial-iqtisadi tərəqqisinə əsaslı töhfə verməklə, Azərbaycanı mühüm nəqliyyat qovşağına və dəhlizlərin keçidiyi məkana çevirib.

Son 15 ildə Azərbaycanda nəqliyyat infrastrukturunun inkişafı ilə əlaqədar irimiqyaslı proyektlər həyata keçirilib, bu sahəyə böyük həcmli dövlət investisiyaları yatırılıb. Avtomobil yollarının və dəmir yolu xətlərinin, əsasən də Gürcüstan, Rusiya və İran istiqamətində ölkədən keçən magistral yolların beynəlxalq standartlar əsasında yenidən qurulması, Bakıda və regionlarda beynəlxalq hava limanlarının, Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanının tikintisi, Şərqi-Qərbi və Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizlərinin tərəqqisi istiqamətində gerçəkləşdirilən proyektlər ölkəmizin nəqliyyat infrastrukturunun tərəqqisində əhəmiyyətli rol oynamaqla bərabər, ölkəmizin tranzit imkanını daha da gücləndirib.

Nəqliyyat dəhlizlərinin kəsişməsində yerləşən və əlverişli geostrateji mövqeyə malik

olan Azərbaycanda nəqliyyat dəhlizlərinin inkişafı istiqamətində son dövrlər görülməli işlər xüsusilə qeyd edilməlidir. Şərqi-Qərbi nəqliyyat dəhlizi Çində Avropa arasındakı ən qısa marşrut olduğundan, tranzit və yükdaşıma baxımından əlverişlidir. Orta hesabla 5400 kilometr uzunluğunda olan Şərqi-Qərbi nəqliyyat dəhlizinin tranzit müddəti 15 gündür. Əhəmiyyətinə görə “Dəmir İpək yolu” adlandırılan Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolunun istifadəyə verilməsindən sonra isə dəhliz quru xətlə birbaşa Avropaya çıxış imkanı yaradıb.

Ölkəmizdə, o cümlədən alternativ dəhlizlərdən üstünlüyü ilə fərqlənən Şimal-Cənub beynəlxalq nəqliyyat dəhlizinin inkişafı ilə əlaqədar xüsusi işlər görülməli. Bu nəqliyyat dəhlizinin önəmli həlqələrindən olan Astara çayı üzərində dəmir yolu körpüsünün tikintisi, o cümlədən Azərbaycan və İran sərhədində dəmir yolu məntəqələrinin birləşməsi üzrə düşünülməli inşaat işləri ölkəmiz tərəfindən intensiv icra olunub.

Həmin dövrdə beynəlxalq və regional təşkilatlarla görülməli ardıcıl iş ölkəmizin xarici iqtisadi əlaqələrinin genişlənməsinə müsbət təsir edib. Nəticədə ötən müddət ərzində Azərbaycanın BMT və onun təşkilatları, Avropa İttifaqı, İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı, Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurası, eləcə də Dünya Bankı, Beynəlxalq Valyuta Fondu, Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı və s. kimi nüfuzlu beynəlxalq institutlarla əlaqələri daha da güclənib.

Ölkəmizin xarici iqtisadi münasibətlərinin əsas tərkib hissəsi olan ticarət fəaliyyətini nizamlayan qanunvericilik də inkişaf etdirilib, mütərəqqi beynəlxalq təcrübə əsas götürülməklə hazırlanan yeni Gömrük Məcəlləsi, “Gömrük tarifi haqqında”, “Antidempinq, kompensasiya və mühafizə tədbirləri haqqında” AR-nın qanunları və başqa normativ hüquqi aktlar qəbul olunub.

2017-ci ildə AR-nın hüquqi və fiziki şəxsləri 187 ölkədəki tərəfdaşları ilə ticarət əməliyyatları aparmış, 116 ölkəyə ixrac, 179 ölkədən isə idxal əməliyyatları aparmışlar.

2017-ci ildə xarici ticarət dövriyyəsi 24,3 milyard ABŞ dolları, həmçinin ixracın dəyəri 15,5 milyard ABŞ dollar, idxalın dəyəri 8,8 milyard ABŞ dollar təşkil etmiş, xarici ticarət saldosu isə müsbət 6,7 milyard ABŞ dollar təşkil etmişdir.

2016-cı il ilə nisbətdə xarici ticarət dövriyyəsi faktiki qiymətlərlə 12,3 faiz çoxalmışdır.

Dövlət Gömrük Komitəsinin informasiyalarına görə, ixracın 31,9 faizi İtaliyanın, 9,9 faizi Türkiyənin, 4,6 faizi İsrailin, 4,3 faizi Rusiyanın, 4,0 faizi Çexiyanın, 3,9 faizi Kanadanın, 3,4 faizi Gürcüstanın, 3,4 faizi İndoneziyanın, 3,3 faizi Almaniyanın, 3,2 faizi Portuqaliyanın, 3,2 faizi Çinin, 2,6 faizi Hindistanın, 2,5 faizi Ukraynanın, 2,4 faizi Fransanın, 17,4 faizi isə başqa ölkələrin payına düşmüşdür.

Ölkəmizə idxal edilmiş məhsulların ümumi dəyərini 17,6 faizi Rusiya, 14,5 faizi Türkiyə, 9,8 faizi Çin, 8,1 faizi ABŞ, 5,3 faizi Ukrayna, 5,2 faizi Almaniya, 3,6 faizi İtaliya, 2,7 faizi İran, 2,7 faizi Birləşmiş Krallıq, 2,0 faizi Braziliya, 1,9 faizi Yaponiya, 1,8 faizi Norveç, 1,8 faizi Fransa, 23,1 faizi isə digər ölkələr ilə həyata keçirilmiş idxal əməliyyatlarının payına düşmüşdür.

2017-ci ildə qeyri-neft məhsullarının ixracı 24,4 faiz artaraq 1,54 milyard ABŞ dollar olmuşdur. [4]

Təşkil olunan tədbirlərin nəticəsində 2018-ci ilin yanvar-may aylarında AR-nın hüquqi və fiziki şəxsləri dünyanın 160 ölkəsindəki tərəfdaşları ilə ticarət əməliyyatları aparıb, 95 ölkəyə məhsul ixrac olunub, 150 ölkədən idxal edilib.

Gömrük idarələrində qeydiyyatı olan, ancaq gömrük rəsmiləşdirilməsi tam bitməyən ixrac edilən xam neft və təbii qazın statistik qiymətləndirilən dəyəri əsas götürülməklə cari ilin yanvar-may aylarında xarici ticarət dövriyyəsi 12058,6 milyon ABŞ dolları, həmçinin ixracın dəyəri 8213,3 milyon dollar, idxalın dəyəri 3855,3 milyon dollar olub, nəticədə 4358 milyon dollarlıq müsbət ticarət saldosu ərsəyə gəlib. Keçən ilin yanvar-may ayları ilə müqayisədə xarici ticarət dövriyyəsi faktiki qiymətlərlə 35,4 faiz, real ifadədə isə 3,1 faiz, eyni zamanda ixrac 2,8 faiz, idxal 3,8 faiz artıb.

Dövlət Gömrük Komitəsinin verdiyi informasiyalara görə, 2018-ci ildə ixracın 22,5 faizini İtaliyaya, 8,2 faizini İsrailə, 7,5 faizini Türkiyəyə, 5,8 faizini Tayvana (Çinin əyaləti), 5,3 faizini İndoneziyaya, 4,8 faizini Kanadaya, 4,4 faizini Almaniyaya, 4 faizini Çexiyaya, hər biri 3,4 faiz olmaqla Gürcüstan və Rusiyaya, 3,2 faizini Portuqaliyaya, 3 faizini Hindistana, 2,7 faizini ABŞ-a, hər biri 2,5 faiz olmaqla Fransa və İspaniyaya,

qalan 16,8 faizini isə başqa ölkələrə göndərilən məhsulların dəyəri təşkil edib.

Ölkəmizə idxal edilən məhsulların ümumi dəyərini 17,3 faizi Rusiya, 15,7 faizi Türkiyə, 10,3 faizi Çin, 7,5 faizi Almaniya, 4,9 faizi ABŞ, 4,2 faizi Ukrayna, 3,4 faizi İtaliya, 3 faizi İran, 2,7 faizi Belarus, 2,4 faizi Birləşmiş Krallıq, 28,5 faizi isə başqa ölkələr ilə aparılan idxal əməliyyatlarının payına düşüb.

2018-ci ilin yanvar-may aylarında 668,5 milyon dollar dəyərində qeyri-neft məhsulları ixrac olunub ki, nəticədə bu 2017-ci ilin yanvar-may aylarına nisbətən faktiki qiymətlərlə 20,1 faiz, real ifadədə isə 8,6 faiz çoxdur.

2018-ci ilin yanvar-may aylarında 2017-ci ilin eyni dövrü ilə müqayisədə xüsusi məhsul növlərindən təzə tərəvəz ixracı 2,3 faiz, təzə meyvə 51,3 faiz, kartof 33,4 faiz, meyvə və tərəvəz konservləri 22,7 faiz, təbii üzüm şərabları və üzüm suslosu 2,6 dəfə, polietilen 10,1 faiz, emal edilməmiş alüminium 15,8 faiz, pambıq lifi 4 faiz, qara metallardan borular 12 faiz, pambıq ipliyi 10,7 faiz, bentonit gili 8,4 faiz artıb. [5]

Aİ ölkələri Azərbaycanın əsas xarici ticarət tərəfdaşdır. Son 10 ildə ölkəmizdə əsas kapitalla yönələn xarici investisiyaların yarısından çoxu, qeyri-neft sektoruna birbaşa xarici investisiyaların isə 35,4 faizi bu təşkilatın üzv dövlətlərinin payına düşüb.

2016-cı ildə Aİ-nin Azərbaycanın xarici ticarətindəki payı 35 faiz, 2017-ci ilin 4 ayında isə 38 faiz təşkil edib. Son 10 ildə Avropa İttifaqı ölkəmizdə əsas kapitalla təqribən 20 milyard ABŞ dolları investisiya yatırıb.

Ölkəmizdə hazırda 1300-dən çox Aİ ölkələrinin şirkəti var. Bu qurumun 23 üzv ölkəsi ilə ikiqat vergitutmanın ləğvi, 17 üzv ölkə ilə sərmayələrin təşviqi və qorunması sazişləri, 7 üzv ölkə ilə Strateji Tərəfdaşlıq bəyannamələri imzalanıb, 13 üzv ölkə ilə Hökumətlərarası Komissiya fəaliyyət göstərir. Aİ-nin bəzi ölkələri ilə ölkəmiz arasında ticarət palataları vardır. Son 5 ildə Aİ-yə üzv ölkələrlə 123 biznes forum və digər tədbirlər keçirilib.

Məlumdur ki, Azərbaycanın xarici ticarət əlaqələrinin inkişafı hər zaman diqqət mərkəzindədir. Nəticədə, yerli məhsulların xaricə və qeyri-ənənəvi bazarlara ixracının genişləndirilməsi üçün mühüm tədbirlər görülür. Dövlət başçısının bu istiqamətdə tapşırıqlarına müvafiq

olaraq, dövlət dəstəyi ilə potensial ixrac ölkələrində logistik mərkəzlərin yaradılması üzrə tədbirlər həyata keçirilir. Əlavə olaraq, qarşılıqlı investisiya fəaliyyətinin təşviq olunması istiqamətində işlər görülməkdədir. Bu, ilk öncə, investorlar üçün xüsusi əhəmiyyət daşıyan investisiyaların qarşılıqlı qorunmasını, təşviqini, o cümlədən ikiqat vergitutmanın ləğvini nəzərdə tutan hüquq-müqavilə bazasının yaradılması işlərini əhatə edəcək.

Makroiqtisadi sabitliyin saxlanması, iqtisadiyyatın diversifikasiyasının davam etdirilməsi, biznes və investisiya mühitinin daha da yaxşılaşdırılması, dünya iqtisadi sisteminə integrasiyanın intensivləşdirilməsi, xarici iqtisadi əlaqələrin və beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlığın genişləndirilməsi, xarici ölkələrlə ikitərəfli əlaqələrin tərəqqisi müstəqil Azərbaycanın daha da qüdrətlənməsinə xidmət edəcək, ölkəmizin nüfuzunu daha da artıracaqdır.

Azərbaycan Respublikası ilə İtaliya Respublikası arasında iqtisadi əlaqələrin mövcud imkanlarının qiymətləndirilməsi

Azərbaycan Respublikası ilə İtaliya Respublikası arasında iqtisadi əlaqələr intensiv olaraq inkişaf edir, iki ölkə arasında ticarət dövriyyəsi zaman keçdikcə artır. Azərbaycandan İtaliyaya daha çox neft və neft məhsulları, o cümlədən kimya sənayesi məhsulları ixrac olunur. İtaliyadan ölkəmizə isə texnika, yüngül və yeyinti sənayesi məhsulları gətirilir. Müasir dövrdə İtaliya iqtisadiyyatının ÜDM-nin 80-85%-i kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinin payına düşür.

Ölkəmizdə əlverişli biznes mühiti qurulmuş və yerli, xarici investorlar tərəfindən iqtisadiyyatın ayrı-ayrı sahələrinə əsaslı investisiya qoyuluşu həyata keçirilmişdir. İtaliya şirkətləri də Azərbaycana investisiya qoyaraq bazarda rəqabətqabiliyyətli və uğurlu biznes projektləri icra edirlər. Ölkələrimiz arasında əməkdaşlığın enerji, ticarət, qarşılıqlı investisiya qoyuluşu, mədəniyyət, turizm və digər sahələrdə daha da təkmilləşdirilməsi hazırda strateji xarici əlaqələr müstəvisindədir.

Müasir dövrdə Azərbaycanın ən böyük ticarət partnyorları arasında Avropanın və dünyanın mühüm ölkələrindən biri sayılan İtaliya da vardır. Son dövrlərdə Azərbaycanla Avropa Birliyi ölkələri arasında xarici ticarət dövriyyəsinin həcmi 2 dəfəyə kimi çoxalıb. Avropa Birliyi ilə

Azərbaycan arasında ticarət dövriyyəsi 2010-cı ilə nisbətə 2018-ci ildə 4,7 milyard avro və yaxud 63% artıb. 2018-ci iyulun 18-də Azərbaycan-İtaliya işgüzar görüşü təşkil edilib. Tədbirdə Azərbaycan və İtaliya tərəfdən rəsmi şəxslərdən əlavə maliyyə, tikinti, kənd təsərrüfatı, logistika və digər sahələrdə fəaliyyət göstərən sahibkarlar iştirak edib.

Tədbirdə ölkəmizdə iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi, qeyri-neft sektorunun tərəqqisi, biznes mühitinin mütəmadi olaraq yaxşılaşdırılması istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər, özəl sektorun inkişafının stimullaşdırılması, ixracın genişləndirilməsi, “Made in Azerbaijan” brendinin və xarici investisiyaların təşviqi üçün görülmə işlər, Azərbaycan-İtaliya iqtisadi əməkdaşlığının genişləndirilməsi imkanları haqqında informasiya verilib. İndiyə kimi ölkəmizdə 100-ə yaxın İtaliya şirkəti qeydiyyatdan keçib. Azərbaycan-İtaliya əlaqələri iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrini əhatə edir, qarşılıqlı investisiya qoyuluşları həyata keçirilir. Azərbaycan-İtaliya əlaqələrinin genişləndirilməsi və iş adamları arasında əməkdaşlığın təşviqi məqsədilə indiyədək 18 biznes forum və işgüzar görüş təşkil edilib, 2015-ci ildə Azərbaycan ilk dəfə İtaliyada keçirilən “Milan Expo 2015” sərgisində milli stendlə təmsil edilib.

Tədbirdə Azərbaycan və İtaliya arasında enerji, infrastruktur, nəqliyyat və logistika, aqrar sahələrdə əlaqələrə və əməkdaşlıq perspektivlərinə aid dəyirmi masalar keçirilib.

Dövlət və özəl sektoru təmsil edən nümayəndələrin iştirakı ilə “Enerji və yaşıl texnologiyalar” mövzusunda keçirilmiş dəyirmi masada Azərbaycan və İtaliyanın energetika sahəsində fəaliyyət göstərən şirkətləri arasında əməkdaşlıq və birgə projektlərin həyata keçirilməsi haqqında fikir mübadiləsi yürüdüldü, şirkətlərin fəaliyyətinə aid təqdimatlar həyata keçirilib. Azərbaycan-İtaliya arasında müxtəlif sahələrdə əməkdaşlığın tərəqqi etdiyi diqqətə çatdırılıb. Dəyirmi masada ölkələrimiz arasında energetika sahəsində əməkdaşlığın tərəqqi istiqamətləri, Azərbaycanın bərpa olunan enerji və “yaşıl texnologiyalar” sahəsində potensialının bir çox layihələrin həyata keçirilməsinə geniş imkanlar yaratdığı vurğulanıb.

Ölkəmiz Avropanın, Asiyanın və Amerikanın 30 ölkəsinə neft ixrac edir. Hələ 10 il öncə Aralıq

dənizi hüddullarından kənara Azərbaycan neftinin cəmi 10-15 faizi çıxırdı, indi isə bu göstərici 45 faiz olub. 2014-cü ildə Azərbaycanın neft ixracatı 35,2 milyon ton olub. Ölkəmizin 2014-cü ildə hasil etdiyi neftin əsas alıcısı İtaliya olub. İtaliyadan sonra Azərbaycan neftinin idxalçıları arasında Almaniya (11 faiz) və Fransa (9 faiz) əsas yerləri tutur. 2017-ci ildə ölkələrimiz arasında ticarət dövriyyəsi və Azərbaycandan İtaliyaya ixracın həcmi artmışdır. 2017-ci ildə ölkəmizin İtaliyanın xam neft idxalında payı 15 faiz olmuşdur. 2018-ci ildə isə İtaliyanın 99,4 faiz idxalı Azərbaycan neftinin hesabına həyata keçirilmişdir.

“İnfrastruktur, nəqliyyat və logistika” dəyirmi masasında nəqliyyat-tranzit sahəsində əməkdaşlığın genişləndirilməsi perspektivləri barədə müzakirələr aparılıb, ölkəmizdə yaradılmış səmərəli infrastruktur, Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolunun, Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanının yaratdığı imkanlar və başqa məsələlər haqqında informasiya verilib və bu imkanlardan faydalanmaqla əlaqələrin genişləndirilməsi müzakirə olunub.

“Aqrosənaye və kənd təsərrüfatının transformasiyası” mövzusunda keçirilən dəyirmi masada isə hər iki ölkənin kənd təsərrüfatı sahəsində təcrübəsinə, qabaqcıl texnologiyaların tətbiq edilməsinə, ixracın genişləndirilməsinə aid fikir mübadiləsi aparılıb, müəssisələr tərəfindən təqdimatlar həyata keçirilib. Dəyirmi masada müvafiq dövlət idarələri, aqrar sektorda fəaliyyət göstərən şirkətlərin nümayəndələri iştirak ediblər. Dəyirmi masada kənd təsərrüfatı sahəsində əməkdaşlıq, eləcə də ixracın genişləndirilməsi ilə əlaqədar fikir mübadiləsi yürüdü.

İtaliyada isə Kənd Təsərrüfatı Milli Fondundan dəstək almaq üçün ferma fəlakətin baş verdiyi rayonda yerləşməli, zərər isə yığılması düşünülmüş olan məhsulun 35%-dən az olmamalıdır. İtaliya dövləti tərəfindən subsidiyalanan risklər bunlardır: dolu, müəyyən dərəcədə şaxta, külək və quraqlıq. Buradan məlum olur ki, İtaliyada aqrar sığortalama dövlət tərəfindən o qədər də stimullaşdırılmır. Ölkəmizdə supermarketlərə öteri baxış keçirildi ki, onlarda müxtəlif Avropa ölkələrindən idxal edilmiş sertifikatlaşdırılmış və markalanmış orqanik məhsullar içərisində İtaliyadan makaron məlumatları üstünlük təşkil etməkdədir. Azərbaycanın İtaliyaya ixrac etdiyi

kənd təsərrüfatı içərisində isə meyvə və tərəvəz şirələri daha çoxdur.

İtaliyada ixracın təşviqinə həsr edilmiş “exportiamo.it” internet saytında jurnalist Culi-yano Bifolkinin müəllifi olduğu “Azərbaycan-İtaliya: enerji tərəfdaşlığı və ticarət münasibətləri həmişə qüvvətlidir” və “Azərbaycan iqtisadiyyatını şaxələndirmək üçün xarici tərəfdaşlar axtarışındadır” adlı silsilə məqalələr yerləşdirilmişdir.

“Azərbaycan-İtaliya: enerji tərəfdaşlığı və ticarət əlaqələri hər zaman qüvvətlidir” [3] adlı məqalədə müəllif 2 dövlət arasında qarşılıqlı əlaqələrin möhkəm əsaslarının 2014-cü ildə dövlət başçımız İlham Əliyevin İtaliyaya rəsmi səfəri kontekstində İtaliyanın Baş naziri Matteo Renzi ilə birlikdə qəbul etdiyi “AR ilə İtaliya Respublikası arasında strateji tərəfdaşlıq haqqında Birgə Bəyannamə”də öz əksini tapdığını qeyd edir. Azərbaycan-İtaliya iqtisadi münasibətlərinə toxunan müəllif İtaliyanın Azərbaycanın birinci tərəfdaşı olması, TAP proyektinin tətbiq olunması ilə əlaqələrin daha da genişlənməyi və İtaliyanın Avropanın enerji bazarında rolunun möhkəmlənməyini vurğulayır. 2018-ci il 13 iyunda Romada keçirilmiş AR və İtaliya Respublikası arasında iqtisadi əməkdaşlıq üzrə Hökumətlərarası Komissiyanın iclası, bu kontekstdə təşkil olunmuş Biznes Forum haqqında informasiya verən müəllif, bu tədbirlərdə diqqətin Azərbaycan iqtisadiyyatının şaxələndirilməsi, əsasən də alternativ enerji, infrastruktur, logistika, aqrosənaye və əczaçılıq sahələrində İtaliya müəssisələri üçün mövcud imkanlara verildiyini vurğulamışdır. Müəllif Azərbaycanın İtaliyadakı səfiri Məmməd Əhmədzadənin də fikirlərinə əsasən 2010-cu ildən bəri İtaliyanın Azərbaycana ixracının 3 dəfə artması və əlaqələrin daha da tərəqqi etməsi üçün mövcud potensial haqqında da danışmışdır. [2]

“Azərbaycan iqtisadiyyatını şaxələndirmək üçün xarici tərəfdaşlar axtarışındadır” adlı məqalədə isə müəllif Azərbaycanın müstəqillik qazandığı dövrdən bəri yürütdüyü neft strategiyası, ölkənin qazandığı iqtisadi nailiyyətlər, Cənubi Qaz Dəhlizi, iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər haqqında informasiya verilir. Ölkəmizin əlverişli coğrafi mövqeyə sahib olduğunu əsas götürərək, əsas loqistika mərkəzinə çevrilməsi imkanları haqqında da bəhs edilir. Bu istiqamətdə həyata

keçirilən Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu, Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı, Trans-Avra-siya Super İnformasiya Magistralı kimi proyekt-lər haqqında informasiya verilir. Məqalədə, həm də ölkəmizdə kənd təsərrüfatı və ərzaq məhsulla-rının istehsalı sahəsi, ölkəmizin önəmli ərzaq ixracatçısı olması potensialından da bəhs edilir.

NƏTİCƏ

Yuxarıda qeyd edilən tədbirlərlə yanaşı Azər-baycanın İtaliya Respublikası ilə xarici iqtisadi konsepsiyasının əsas müddəalarını nəzərə alaraq ölkənin beynəlxalq ticarət əlaqələrini yenidən qurmaq və təkmilləşdirmək istiqamətində bir neçə strateji məqsədlərin reallaşmasına önəm ve-rilir. Bunların sırasında milli iqtisadiyyatın struk-turunu ixrac yönümündə formalaşdırmaq, idxalı əvəz edən milli istehsal strategiyasını işə salmaq, daha başlıcası isə hər iki strateji variantın opti-mallığını nəzərə alaraq milli istehsalın struktu-runu modernləşdirmək xüsusi ilə önəmli sayıl-malıdır.

Azərbaycanın İtaliya Respublikası ilə bey-nəlxalq ticarət əlaqələrinə girməsinin müasir re-allığı daha çox qarşılıqlı faydalılıq, şəffaflyq prin-sipi əsasında ölkənin milli iqtisadiyyatının beynəlxalq iqtisadiyyata integrasiya olunması zəruriliyindən irəli gəlir. Yəni Azərbaycanın dünya təsərrüfat sisteminə düzgün strateji əsas-larla qoşulması, eyni zamanda ölkənin daxili ba-zarının xarici bazarla səmərəli əlaqələnməsi öz-lüyündə beynəlxalq əmək bölgüsünün üstün-lüklərindən hərtərəfli istifadə edilməsini göstərir.

Eyni zamanda qeyd edilən üstünlüklər Azər-baycanın xarici ticarət siyasətinin həyata keçi-rilməsinin real şərtlərinin daha uğurla formalaş-masını göstərir ki, bu da ölkənin beynəlxalq ti-carət əlaqələrinə daha real əsaslarla integrasiya olunacağına zəmanət verir.

Beləliklə, İtaliya Respublikası ilə xarici iqtı-sadi əlaqələrin davamlı inkişaf etdirilməsi və ölkə iqtisadiyyatının dünya təsərrüfat sisteminə integrasiyası, öz növbəsində, idxal-ixrac əməliyy-atlarının təkmilləşdirilməsini tələb edir. Əhali-nin rifah halının yaxşılaşdırılması məqsədilə beynəlxalq ticarətin inkişafına təkan vermək, rəqabətə davamlı məhsulların dünya bazarına çıxarılmasına dövlət dəstəyinin artırılması iqtı-sadi inkişafı sürətləndirən əsas amillərdən biridir. İqtisadi inkişaf modeli milli maraqlar baxımın-dan açıq olması əsas şərtlərdəndir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. Ayxan Nəsimli. "Tədqiqat: Azərbaycanda ti-carət dinamikası və ticarət məhdudiyyətlərinin adam-başına düşən xərcləri", Azad Düşüncələr Assosiasiyası, Bakı, 2015
2. <http://www.exportiamo.it/aree-tema-tiche/12792/azerbaigianitalia-partnership-energetica-e-relazioni-commerciali-sempre-piu-forti/>
3. <http://www.exportiamo.it/aree-tema-tiche/12798/azerbaigian-italia-partnership-energetica-e-relazioni-commerciali-sempre-piu-forti-part-e-ii/>
4. <https://www.economy.gov.az/article/2017-ci-ilde-azerbaycan-respublikasinin-xarici-ticaret-elaeleri/28212>
5. <https://www.stat.gov.az/news/index.php?id=3995>

Алибабаева С.А.

Торгово-экономическое отношение между Азербайджаном и Италией

Резюме

Цель исследования: Подготовка рекомендаций по направлениям улучшения торгово-экономических отношений между Азербайджанской Республикой и Италией.

Методология исследований: индукция, дедукция, анализ, синтез

Результаты исследований: Азербайджанская Республика исключительное значение имеет участие страны во многих международных торговых организациях в расширении и углублении торговых отношений, присоединении к региональному экономическому и торговому сотрудничеству и торговых соглашениях с развитыми странами, такими как Италия, особенно с Италией.

Ключевые слова: Италия, Азербайджан, торговля, экономика.

Alibabayeva S.A.

Trade relations between Azerbaijan and Italy**Summary**

Purpose of the research: Preparation of recommendations on directions of improvement of economic and trade relations between the Republics of Azerbaijan and Italy

Methodology of the research: induction, deduction, analysis, synthesis

Results of the research Of Azerbaijan Republic. the involvement of the country in many international trade organizations in the expansion and deepening of trade relations, accession to regional economic and trade cooperation, and trade agreements with developed countries such as Italy, particularly with Italy, are of exceptional importance.

Key words: *Italy, Azerbaijan, trade, economy*

Daxil olub: 23.10.2018

Rəy verib: AMEA İqtisadiyyat Institutunun “Qloballaşma və beynəlxalq iqtisadi münasibətlər” şöbəsinin əməkdaşı i.f.d *Sarıyev Ə.B.*